UDK: 37.013:78

YOSHLARNI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISHDA MUSIQA TA’LIMINING O‘RNI VA KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Raxmonova Nigora Abdujalilovna,
Surxondaryo viloyati pedagogik mahorat markazi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish jarayonida musiqa ta’limining pedagogik imkoniyatlari, o‘quvchilarning kasbiy qiziqishlarini shakllantirish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Musiqa darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va raqamli vositalardan foydalanish orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, jamoada ishlash ko‘nikmalari, ijodkorligi hamda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish yo‘llari tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa ta’limini kasbga yo‘naltirish faoliyati bilan integratsiyalash bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: kasb-hunarga yo‘naltirish, musiqa ta’limi, kasbiy kompetensiya, ijodiy qobiliyat, pedagogik texnologiya, raqamli ta’lim, STEAM, innovatsion yondashuv, kasbiy motivatsiya.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida yoshlarni zamonaviy kasb-hunarlarga tayyorlash, ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va individual xususiyatlariga mos kasb tanlashiga ko‘maklashish ta’lim tizimining dolzarb vazifalaridan biridir. Chunki kasbiy muvaffaqiyat nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy ko‘nikmalar, mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot madaniyati va o‘zgaruvchan sharoitlarga moslashish qobiliyatiga ham bog‘liq.

O‘zbekistonda ta’lim sifatini oshirish, yoshlarning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ularni zamonaviy kasblarga tayyorlashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu jarayonda musiqa ta’limi ham muhim tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlarga ega. Musiqa darslari o‘quvchilarda estetik did, ijodiy tafakkur, tinglash madaniyati, hissiy idrok va jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Ushbu sifatlar nafaqat san’at, balki pedagogika, madaniyat, axborot texnologiyalari va ommaviy kommunikatsiya kabi sohalarda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Maqolaning maqsadi musiqa ta’limining yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirishdagi imkoniyatlarini tahlil qilish, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat

qiladigan pedagogik yondashuvlarni yoritish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirishning pedagogik asoslari

Kasb-hunarga yo‘naltirish o‘quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari, ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda kelajakdagi kasbiy faoliyatini ongli ravishda tanlashiga yordam beruvchi pedagogik jarayondir. Ushbu jarayonda individual yondashuv, amaliyot bilan bog‘liqlik, fanlararo integratsiya va uzluksizlik tamoyillariga amal qilish muhimdir.

Har bir o‘quvchining qobiliyati va qiziqishi turlicha bo‘lganligi sababli kasbga yo‘naltirishda uning shaxsiy xususiyatlari hisobga olinishi zarur. Shuningdek, kasblar haqida ma’lumot berish bilan cheklanmay, ularning amaliy faoliyati bilan tanishtirish lozim. Musiqa, texnologiya, informatika va tasviriy san’at fanlari o‘rtasidagi integratsiya esa o‘quvchilarning kasbiy tasavvurlarini kengaytiradi. Bu ishlar ta’limning barcha bosqichlarida izchil davom ettirilishi kerak.

Musiqa ta’limining kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi ahamiyati

Musiqa ta’limi o‘quvchilarning ijodiy va kommunikativ salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladigan muhim vositadir. Qo‘shiq kuylash, cholg‘u asboblarida ijro etish, musiqiy asarlarni tinglash va tahlil qilish, jamoaviy chiqishlarni tashkil etish orqali o‘quvchilarda bir qator kasbiy kompetensiyalar shakllanadi.

Musiqiy faoliyat ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. O‘quvchilar musiqiy obrazlarni tahlil qilish, ohang yaratish va ritmik mashqlar bajarish jarayonida mustaqil fikrlashga o‘rganadilar. Xor va ansambllarda ishtirok etish esa o‘zaro tinglash, hamkorlik, mas’uliyat va intizom ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Musiqiy asarlar yuzasidan fikr bildirish, ijroni izohlash va sahnada chiqish qilish o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, raqamli musiqa dasturlari, audioyozuv vositalari va multimedia texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning axborot bilan ishlash hamda ijodiy mahsulot yaratish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Musiqa ta’limi orqali o‘quvchilar musiqa o‘qituvchisi, xonanda, cholg‘uchi, bastakor, aranjirovkachi, ovoz rejissyori, audiooperator, madaniy tadbirlar tashkilotchisi va multimedia mahsulotlari yaratuvchisi kabi kasblar bilan tanishish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Musiqa darslarida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish

Yoshlarni kasbga yo‘naltirishda interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jumladan, “Kasblar olami”, “Kim bo‘lishni xohlayman?”, “Musiqiy kasbni toping” kabi didaktik o‘yinlar orqali o‘quvchilar turli kasblarning xususiyatlari bilan tanishadilar. Masalan, musiqa asbobining ovozi yoki muayyan musiqiy faoliyatga oid vaziyat taqdim etilib, o‘quvchilardan uning qaysi kasbga tegishli ekanini aniqlash

so‘raladi. Bunday mashg‘ulotlar ularning faolligini oshirib, kasbiy tasavvurlarini kengaytiradi.

Raqamli texnologiyalar ham musiqa ta’limining imkoniyatlarini boyitadi. Audioyozuvlar, videodarslar, elektron taqdimotlar va musiqa yaratish dasturlari yordamida o‘quvchilar musiqiy jarayonlarni chuqurroq o‘rganadilar. Oddiy ritmik kompozitsiya yaratish, musiqiy asarlarni taqqoslash, ovoz yozish va multimedia loyihalarini tayyorlash orqali ularning texnologik hamda ijodiy ko‘nikmalari rivojlanadi. Bunda yoshga mos dasturlarni tanlash, mualliflik huquqi va internet xavfsizligiga rioya qilish zarur.

Musiqa ta’limida STEAM yondashuvidan foydalanish ham samarali natija beradi. Ushbu yondashuv fan, texnologiya, muhandislik, san’at va matematikani o‘zaro bog‘lashga asoslanadi. Masalan, musiqa ritmlarini matematik nisbatlar orqali o‘rganish, cholg‘u asboblarining tuzilishi va tovush hosil qilish xususiyatlarini tahlil qilish, sodda musiqa asbobi modelini yaratish o‘quvchilarning kuzatish, tahlil qilish va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Yoshlarni kasb-hunarga tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari

Yoshlarni musiqa sohasi kasblariga yo‘naltirishda ayrim muammolar uchraydi. Jumladan, o‘quvchilarning musiqa sohasidagi kasblar va ularga qo‘yiladigan talablar haqida yetarli ma’lumotga ega emasligi, zamonaviy texnologiyalar va cholg‘u asboblarining cheklanganligi, individual qiziqishlarni aniqlashdagi qiyinchiliklar shular jumlasidandir.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun musiqa sohasi vakillari bilan uchrashuvlar, mahorat darslari, ijodiy tanlovlar va kasbiy yo‘nalishdagi tadbirlarni tashkil etish maqsadga muvofiq. Shuningdek, musiqa maktablari va madaniyat markazlari bilan hamkorlikni rivojlantirish, mavjud raqamli vositalardan samarali foydalanish zarur.

O‘quvchilarning individual qiziqishlarini aniqlashda kuzatish, suhbat, ijodiy topshiriqlar va o‘zini baholash usullaridan foydalanish yaxshi samara beradi. Ta’lim jarayonini real kasbiy faoliyat bilan bog‘lash esa o‘quvchilarga o‘z qobiliyatlarini amalda sinab ko‘rish imkonini yaratadi.

Yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirishda musiqa ta’limidan samarali foydalanish ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, kasbiy qiziqishlarini kengaytirish va muhim hayotiy ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqa darslarida o‘quvchilar nafaqat san’atga oid bilimlarni egallaydilar, balki hamkorlik, mas’uliyat, muloqot, mustaqil fikrlash va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Musiqa ta’limida loyiha metodi, interfaol o‘yinlar, STEAM yondashuvi va raqamli texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning kasbiy tasavvurlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, musiqa o‘qituvchilari, ota-onalar, kasb-hunar ta’limi

muassasalari va madaniyat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish yoshlarning kasb tanlash jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”.
3. Dewey J. Art as Experience. – New York: Minton, Balch & Company, 1934.
4. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 1983.
5. Hallam S. The Power of Music: Its Impact on the Intellectual, Social and Personal Development of Children and Young People // International Journal of Music Education. – 2010. – Vol. 28, No. 3. – P. 269–289.
6. Musiqa ta’limi metodikasi bo‘yicha darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar va amaldagi o‘quv dasturlari.
7. O‘zbekiston Respublikasining maktabgacha va maktab ta’limi sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlari va metodik tavsiyalari.